

естетичної свідомості, так як не просто вказує на оцінку художнього твору, а простежує чуттєву логіку (збагачену культурним досвідом) її формування.

Л і т е р а т у р а :

1. *Барт Р.* От произведения к тексту / Р. Барт // Избранные работы: Семиотика: Поэтика. – М. : Прогресс, 1989. – С. 413–423.
2. *Деррида Ж.* Деконструкция: триалог в Иерусалиме [Электронный ресурс] / Ж. Деррида, Д. Хартман, В. Изер. – Режим доступа до ресурсу : http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Derr/dekon.php
3. *Ізер В.* Процес читання: феноменологічне наближення / В. Ізер // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – Львів, 1996. – С. 261–276.
4. *Канарський А. С.* Диалектика эстетического процесса. Диалектика эстетического как теория чувственного познания / А. С. Канарский. – К. : Вища школа, 1979. – 200 с.
5. *Лишаев С. А.* Эстетика Другого: эстетическоерасположение и деятельность / С. А. Лишаев. – СПб : Алетейя, 2012. – 256 с.
6. *Мамардашвили М.* Символ и сознание. Метафизические рассуждения о сознании, символикe и языке / М. Мамардашвили. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1997. – 224 с.
7. *Хейзинга Й.* HomoLudens / Й. Хейзинга. – М. : Прогрестрадиция, 1997. – 416 с.

Шевченко О. В. Феномен интертекстуальности письма как фактор формирования эстетического сознания субъекта.

В статье рассмотрен феномен интертекстуальности как метод художественного мышления, который оказывает значительное влияние на формирование эстетического сознания субъекта. Прослеживается возможность возврата к феноменологии самости в условиях деконструкции культуры.

Ключевые слова: интертекстуальность, деконструкция, эстетическое сознание, самость.

Shevchenko O. V. Phenomenon of Intertextuality Writing as a Factor of Formation Aesthetic Consciousness Subject.

The article considers the phenomenon of intertextuality as a method of artistic thinking that performs significant influence on the aesthetic consciousness of the subject. It is traced possibility of returning to the phenomenology of the self in terms of cultural deconstruction.

Keywords: intertextuality, deconstruction, aesthetic consciousness, self.

УДК 165.424.1 : 130.2

Яцик С. П.

РЕЇФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТИВНОСТІ: ФЕНОМЕН “ВЛАСНОГО Я” В МЕЖАХ ТЕХНОКРАТИЧНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

У статті доводиться, що людина в сучасному соціокультурному світі втрачає своє “власне Я”, перетворюється на рiч чи об'єкт, відбувається реїфікація суб'єктивності.

Обґрунтовано, що головною перешкодою на шляху формування екзистенціального феномена “власного Я” є розвиток технічного світосприйняття в сучасному суспільстві. Людству необхідні екзистенціальні основи власного існування, які забезпечать умови для запобігання маніпуляцій у суспільстві, дозволять індивіду пізнати себе та усвідомити власне місце “власного Я” в світі.

Ключові слова: “власне Я”, самопізнання, суб'єктивність, реїфікація, екзистенціальне сприйняття.

Стрімкий розвиток техніки та інформаційних процесів, що породив комп'ютерну

революцію, а на початку XXI століття створює об'єктивну основу для посилення технократичних тенденцій у суспільстві. Абсолютизація будь-якої технічної новинки не сприяє синтезу техніки та культури, створює можливість впливати на різного роду Я людей, маніпулювати ними. У таких умовах ускладнюється процес самопізнання людини, особистість втрачає себе у величезному масиві нав'язаних суспільством поведінкових установок. Саме тому однією з найбільш гострих проблем сучасності є відчуження людини від “власного Я”, тобто розчинення особистості в зовнішньому середовищі, перетворення людини на об'єкт, предмет, річ. Процес уречевлення суб'єктивності в останніх філософських публікаціях характеризується як реїфікація суб'єктивності.

Про причини кризового стану сучасного суспільства розмірковували М. Бердяєв, М. Гайдеггер, Г. Маркузе, Л. Мемфорд, Х. Ортега-і-Гассет, К. Ясперс та інші мислителі, які одночасно вважали надмірний розвиток техніки першопричиною реїфікацію суб'єктивності. Філософський аналіз сутності техніки як окремої філософської категорії заклав І. Бералюна роботою “Управління технологією або пізнання ремесел, фабрик і мануфактури” (1777), а початок філософії техніки – Е. Каппа твором “Основні риси філософії техніки” (1877). Дослідження в даному філософському напрямку продовжили Ф. Дессауер, Х. Сколімовски, Л. Мемфорд, К. Шилінг та інші. Дослідження людини здійснювали засновники філософської антропології: М. Шелер, Г. Плеснер, А. Гелен, Е. Фінк. Так, зокрема, вони намагалися переконати в тому, що людина посідає принципово-унікальне місце у світобудові, що неможливо приступати до вирішення будь-яких проблем, не розв'язавши спочатку головну – проблему людини.

Для даного дослідження будуть корисні напрацювання таких вітчизняних дослідників: Є Андроса, В. Баранівського, А. Бичко, І. Бичка, П. Гнатенка, О. Корха, С. Кримського, В. Ляха, М. Ожеван, К. Райди, П. Сауха, В. Табачковського, Н. Хамітова, В. Шинкарука, С. Шевцова, В. Ярошовця та інших дослідників.

Традиційне уявлення про техніку як засіб і людську діяльність можна назвати інструментально-антропологічним визначенням техніки, сутність якого демонструє бажання людства поставити техніку в залежність від себе, щоб належним чином управляти технікою як засобом. Це бажання оволодіти технікою стає все більш наполегливим у міру того, як техніка все більше загрожує вирватися з-під влади людини. Однак оволодіння технікою, підкорення її цілям людини не розкриває сутності техніки як феномена людського буття.

Вплив техніки на розвиток суспільства було помічено давно, але особливої гостроти це питання набуло в період розвитку великого машинного виробництва. З початком бурхливого науково-технічного прогресу в індустріальному суспільстві змінюються темпи розвитку суспільства в бік прискорення. Сучасна наука й техніка розвиваються настільки швидко, що люди, які обслуговують певні види техніки, через п'ять-десять років повинні будуть підвищувати або змінювати кваліфікацію. Парадоксальність цього процесу полягає в тому, що техніка сьогодні розвивається швидше, ніж людина, а новітні технології стимулюють людський розвиток у вигідному для себе напрямку. Так сталося з телебаченням, мережею Інтернет, мобільними телефонами – вони змінили спосіб життя багатьох людей.

Переважає більшість дослідників, які аналізує причини та характер відчуженості Я у сучасному техногенному світі, вважають, що людству необхідно переглянути та переоцінити роль техніки у процесі формування “власного Я” кожної людини. На жаль, цій проблемі приділяється недостатньо уваги на сучасному етапі розвитку філософської думки.

Мета статті – проаналізувати природу реїфікації “власного Я” в умовах трансформаційних змін сучасної цивілізації та запропонувати шляхи подолання реїфікації людини.

Історично розвиток техніки був нерозривно пов'язаний із прогресивним розвитком

культури міст як центрів торгівлі й ремесла, науки й техніки, правових норм, мистецтва, освіти, центрів розвитку й вдосконалення технологій людської життєдіяльності. Разом з тим, не дивлячись на історичні досягнення культури, навіть у високорозвинутих сучасних суспільствах нерідко мають місце прояви ущербності людини, психологічної залежності від зовнішніх обставин буття. Такої ж думки дотримувався О. Шпенглер, який у праці “Людина і техніка” говорить про детермінованість однонаправленого розвитку суспільства технікою [9, с. 461]. У даному аспекті розвитку техніки, погодимося, що філософ має всі підстави так вважати, адже сучасна цивілізація уже перетворилась на “царство машин”, і цей штучно створений технічний світ витісняє й отруює природний, знецінює особистість. Машинна техніка занадто швидко прогресує, симптомами чого є агресивно-колоніальна політика сильних держав, експлуатація праці, війни, депресія, безробіття.

Вважаємо, що в наш час людству необхідні екзистенціальні основи власного існування, які забезпечать умови для запобігання маніпуляцій у суспільстві, дозволять індивіду пізнати себе та усвідомити власне місце “власного Я” в світі.

Головною перешкодою на шляху формування екзистенціального феномена “власного Я” є розвиток технічного світосприйняття в сучасному суспільстві. Технічний спосіб буття людини в світі презентує тип людського мислення та дії, що може претендувати на право домінуючої форми людської діяльності не тільки в ХХ, але й в ХХІ столітті.

Самопізнання сьогодні обумовлено специфікою технічного прогресу, характеризується безпрецедентним розвитком технічного світогляду, наростаючим відчуженням людини від самої себе.

Сучасні новітні технології обумовлюють новий характер поняття техніки, науково-технічного прогресу. Велика кількість нових проблем виникає в зв'язку з тим, що на цій стадії техніка не тільки націлена на полегшення фізичної та інтелектуальної праці, але й претендує вже на виконання в всесвітньому масштабі культурно-комунікативних та багатьох інших одвічно людських функцій. Саме у зв'язку з цими тенденціями розвитку постає філософське питання про те, чим є техніка для людини. Зазначимо, що дана проблематика спонукає звернутися до філософських напрямів ХХ століття, які прагнули осмислити місце людини в технічному світі.

Філософи екзистенціального мислення, зокрема М. Гайдеггер та К. Ясперс, з'ясували, що люди живуть у технічному світі, у якому техніка впливає не тільки на їх побут, повсякденне життя, але й на моральні цінності, міжособистісне спілкування, політику та відносини між державами і, навіть, на мистецтво.

В умовах прогресу сучасної науки й техніки оптимізм і віра в те, що соціум на шляху свого розвитку сам здатний вирішити проблеми, змінилися усвідомленням того, що критерій соціальної ролі техніки полягає не в самій техніці, а знаходиться поза нею, а тому технічний прогрес не є самоціллю, а підпорядкований певній меті та задачам, які ставить суспільство перед ним на певному етапі розвитку. Отже, з одного боку, прогрес науки й техніки необхідний для розвитку суспільства, але, з іншого боку, необхідно певне його обмеження, тобто, потрібен контроль над цим прогресом.

Техніка – це самостійний світ, реальність іншого гатунку. Техніка протиставляється природі, мистецтву, мові, усьому живому, і, звичайно, людині. Людина й природа не встигають адаптуватися до стрімкого розвитку технічної цивілізації. Слід звернути увагу на те, що, розвиваючись у рамках наукового прогресу, техніка все більше стає стихійною, неконтрольованою й багато в чому деструктивною силою. Задачі, які ставлять перед собою наука й техніка визначаються сьогодні не стільки необхідністю задовольнити найнеобхідніші людські бажання й потреби (в енергії, механізмах, машинах), скільки у встановленні власних сфер впливу, які через соціальні механізми формують відповідні цим можливостям потреби,

що з часом перетворюються в цінності самих людей. З огляду на вищесказане, можемо говорити про складний процес формування особливого типу сучасної людини з науково-технічною орієнтацією, яка стає першопричиною реїфікації особистості.

Негативні наслідки зміни світоглядної орієнтації людини втілені в трьох основних кризах сучасності: екологічній – зміна й руйнування природи; антропологічній – трансформація свідомості людини, що призводить до реїфікації Я; соціальної – криза розвитку, що тягне за собою неконтрольовані зміни в соціальній інфраструктурі суспільства.

На нашу думку, для того, щоб виправити ситуацію слід розпочати з антропологічної кризи. Вплив технічного розвитку на “власне Я” людини та її спосіб життя реалізується через залежність людини від технічних систем забезпечення (починаючи від повсякденних побутових речей), технічних ритмів, яким повинна підкорятися людина (виробничі, транспортні, комунікаційні), і потреб, які поступово та відкрито (маркетинг, реклама) формують технічні новації.

Пересічній людині, яка замислилась над питанням пошуку “власного Я”, важко відмежуватися від техніки та технічного світопізнання. Екзистенціальна важливість життя та смерті втратила істотність для індивіда. Завдяки сучасним технологіям життя та смерть перетворилися на один із безлічі повсякденних факторів. “Власне Я” людини перетворюється в об’єкт дії певних сфер, що в підсумку призводить до реїфікації суб’єктивності. Особистість виступає як “продуктивна сила”, “демографічний показник смертності і народжуваності”, “статистичний індекс”, “споживач” тощо. Людина стає залежною від предметів повсякденного масового споживання, при цьому більшість людей опиняється втягнутими в цей виробничий процес, у сферу праці з обслуговування машини, стають одним із елементів машинного устаткування. Якщо майже всі люди стають причетними до технічного трудового процесу, то організація праці перетворюється на проблему людського буття. Оскільки головне для людини – не техніка, а “власне Я”, тому техніка повинна служити людині, а не людина техніці.

Однак такий стан речей влаштовує суспільство, бо створює можливість маніпулятивного впливу на кожного індивіда. Особистість втрачає свою актуальність, потребу в розвитку, творчості, удосконаленні, таким чином, індивідуальність розчиняється в соціальних функціях.

Людина, яка прагне до самореалізації, змушена діяти в рамках сучасних тенденцій, що спрямовані в бік усе більш вузької спеціалізації, редуковані творчих можливостей. Прикладом є мистецтвознавець, який спеціалізується на дослідженні творів тільки одного автора. Але, з іншого боку, у сьогоднішньому світі глобальної інформації вузькоспеціалізоване відношення до світу розглядається як можливість віднайти “власне Я” хоча б у професійному середовищі.

Значна кількість філософських досліджень вказує на загострення кризових явищ сучасного суспільства, що супроводжуються надмірною технізованістю всіх сфер людських відносин. К. Ясперс, А. Камю та Г. Марсель одностайні в характеристиці такого суспільства – це суцільна бюрократизація усіх інституцій, що забезпечують існування-у-масі, здійснюють дії свого апарату анонімно “за спиною” індивіда та не несуть відповідальності за власні дії.

Цей момент був добре розкритий у роботах Ю. Хабермаса, який указав на те, що сучасні стратегічні орієнтації розвитку суспільства приймаються, виходячи з технічних можливостей, а не з життєвих інтересів людей [8, с. 134]. Представлений стан речей у ХХІ столітті значно погіршився завдяки трансформаційним процесам глобалізації.

Людству для самозбереження необхідно протистояти негативним проямам техніки, що спричиняють зміну суспільства й культури, результатом чого є посилення раціональних і

технократичних тенденції. У політиці, економіці, мистецтві такі тенденції ведуть до однобічності, посередності, масовості, знеособлення людини й створення антигуманного суспільства, де немає місця власному Я. Перспективи такого суспільства – це поява антицициклів, народження диктатур, розвиток масової культури, нівеляція творчості.

Підтримуємо думку Г. Марселя [4; 5], який робить акцент на масовості суспільства в ХХ столітті, що розвивається як наслідок технічного прогресу. Початок третього тисячоліття характеризується стрімким розвитком техніки з її вимогою технологічної дисциплінованості, стандартизації всіх сфер суспільного життя. На нашу думку, сучасний соціум у більшій мірі набуває характеру масовості завдяки розвитку засобів масової інформації (особливо телебачення), сучасним комунікаціям, зокрема Інтернету.

Маси стають вирішальним фактором впливу, а “власне Я” людини при цьому стає більш безпорадне, ніж будь-коли, але як член маси Я знаходить можливість комунікативної дії з іншими суб’єктами. Художник, поет, державний чи громадський діяч повинен звертатися до маси, якщо він прагне здійснювати вплив. Такої ж думки дотримується К. Ясперс, для якого масове суспільство – це хвороба століття [10, с. 142], що руйнує цілісність людського буття. Маса є нерозчленованою, однорідною та кількісно невизначеною, не володіє самосвідомістю, не має онтологічного підґрунтя, а тому їй не відоме відчуття відповідальності.

Альтернативою “людини маси” повинна стати особистість, яка має стійкі екзистенціальні та онтологічні основи Я. Такою особистістю, на думку Г. Марселя, може бути постать аристократа [3, с. 56]. Позицію філософа підтримує і К. Ясперс: “Справжня людина – це аристократ; він практично не працює, має час на дозвілля, займається політикою, бере участь у змаганнях, вирушає на війну, створює духовні цінності” [10, с. 129]. На нашу думку, термінологічне визначення “аристократ” можна віднести до поняття “особистість” або “власне Я” людини.

З метою розрізнення людини з невласним модусом існування та “власним Я” проаналізуємо приклад: носій масової свідомості тягнеться до моди, кіно, занурення в сьогоденність, а “власне Я” прагне уникати універсальності, намагається бути індивідуальністю, залишити слід в історії; людина, Я якої піддалось реїфікації, не звертає уваги на почуття інших, а “власне Я” завжди глибоко вчувається в інтимні переживання інших Я; масове суспільство оперує числами, мислить стереотипними стандартами, а “власне Я” використовує критичне мислення, має свою шкалу цінностей.

“Людина маси” ніколи не визнає над собою авторитету, поки обставини його не примусять, а оскільки обставини не примушують, то така людина не шукає авторитету та відчуває себе цілковитим “господарем життя”. Особистість, яка усвідомила себе як Я, навпаки, завжди відчуває внутрішню потребу звертатися до авторитету або принципу, якому він віддано й добровільно служить.

Основою особистості, яка здатна протистояти впливам техніки, виступає суб’єктивність, що постійно прагне досягти образу певного ідеального Я, на основі якого народжується дійсна інтерсуб’єктивність як можливість екзистенціального зв’язку з іншими Я. Однак бажання та внутрішня спрямованість на екзистенціальне пізнання себе та інших – цього мало, необхідно задіяти фундаментально-онтологічні механізми “виривання” “власного Я” з повсякденності. Такими характеристиками володіють екзистенціали – внутрішні, глибоко індивідуальні переживання, що визначають зміну смислів існування та світогляду. Суттєвою рисою екзистенціалів є парадоксальність трагізму буття та потенційність автентичного існування Я.

У філософії екзистенціалізму описано багато різномірних екзистенціалів людського буття. Наприклад, у М. Гайдеггера – це смерть, страх, жах, буття-в-світі, турбота та ін.; у Ж.-

П. Сартра – нудота, тривога, свобода та ін.; у Г. Марселя – самотність, смерть, вірність, віра, надія, любов та ін.; у А. Камю – абсурд, самотність, туга, свобода. Однак, на нашу думку, всі екзистенціали мають певні спільні характеристики. Серед таких – початкова неструктурованість, невизначеність; антиномічність (взаємне виключення: смерть-життя, Буття–Ніщо); проживання екзистенціалів як перевірка автентичності “власного Я”; самовідкриття аксіологічного значення екзистенції; важливість присутності Я в світі та його взаємозв’язку з іншими Я. Тобто спектр актуалізуючих феноменів досить широкий, що створює можливість екзистенціального пізнання світу. Проте екзистенціальне пізнання – це єдина форма виявлення істини. Наприклад, М. Гайдеггер зумів побачити в техніці також спосіб пізнання та заглиблення в буття [7, с. 5]. У цьому плані розуміння техніки виділяється історичністю, багатовимірністю й невизначеністю. Однак сучасна техніка – це вже не тільки механічна “сила” певного суспільства, а це й соціальна технологія людини. Під владою техніки перебувають не тільки екологічно забруднені міста, індустріальні країни, але й внутрішнє життя людини, влада техніки над Я розширилася до маніпулювання життям переважної більшості населення Землі.

Трагізм нашого часу полягає в тому, що людство вже не в силах контролювати наслідки власної діяльності. Техніка стала управляти діяльністю людини, непомітно проникаючи до форм людського пізнання. Механізація світу змінює образ Землі зі всіма її рослинами, тваринними та людьми. Слушною є думка П. Сауха про те, що науково-технічний прогрес за останні сто років надзвичайно поглибив протиріччя між природою й людиною: “...штучні чинники неухильно насувалися на природні і поглинали їх. Менше стало лісів, погіршилась якість питної води, вимерла значна частина біологічних видів, забруднилися моря і океани, розширилися пустелі, катастрофічно скоротилися площі орних земель, дедалі більше з’явилося “озонових дірок”, підвищилася температура атмосфери, частішими стали природні катаклізми”[6, с. 13]. На жаль, зникають не тільки різні види тварин, а навіть людські раси, прикладом є австралійські аборигени або північноамериканські індіанці. Громадська думка світу пасивно реагує на такого роду трансформації.

Усе природне підлягає абсолютній організації, штучний світ пронизує й отрує світу природний. Сама цивілізація стала машиною, яка все робить механічно. Стають пророчими слова М. Гайдеггера, який стверджував, що соціум у будь-якому водоспаді бачить тільки можливість отримати певні блага, наприклад, побудувати електростанцію. Доходить до абсурду: у великих містах, таких як Київ, величезна кількість автомобілів привела до того, що пішки до місця призначення можна дістатися швидше, ніж автомобілем. Однак жоден водій не спішить покидати своє авто.

Відбувається технізація всіх сфер буття, проникнення техніки в найрізноманітніші області суспільного та приватного життя людини. Уся дійсність сучасної індивідуальності перетворюється на технологічний комплекс реїфікації, що складається з “технології спілкування”, “технології щастя”, “технології успіху”, “технології отримання матеріальних благ”, “технології управління людьми”, “технології любові”, “технології досягнення влади”, “технології виховання” тощо. Реїфікація суспільства перетворює людину на об’єкт, привчаючи її до пасивності, але при цьому залишаючи Я видимість активної дії.

На нашу думку, відчуження людини від природи негативно впливає на Я, а техніка як спосіб заглиблення у буття загрожує більше сутності Я, ніж його фактичному існуванню.

Зауважимо, що в статті “Екзистенція та об’єктивність” (1928) Г. Марсель протиставляє механістичній теорії психофізичного паралелізму, започатковану Р. Декартом, концепцію зв’язку людини з власним тілом як чуттєво-духовної єдності, нероздільної, яку неможливо об’єктивувати в науках про людину. Цей зв’язок мислиться Г. Марселем як ядро істинного

людського відношення суб'єкта до себе – рефлексії та чуттєвості [4, с. 117]. Дана теза знайшла підтримку в праці М. Бердяєва “Я і світ об'єктів” (1934), де філософ стверджує, що існування людини принципово не можливо об'єктивувати [1, с. 87], а отже перетворити в штучні категорії для вивчення.

Стурбованість власним буттям на сучасному рівні розвитку цивілізації в значній мірі стосується феномена техніки, його неоднозначності та непрогнозованості, що постійно проявляється в негативних наслідках (витік нафти, аварії на атомних електростанціях, забруднення повітря тощо).

“Власне Я” наділене розумом та здатністю передбачати або прогнозувати, має незрівнянно більшість свободи діяльності. Події людського життя – це не серія реакцій на конкретні ситуації, а реалізація автономного вибору, що ми можемо кваліфікувати як конструктивну здатність “власного Я”. Наголосимо, що людина завжди має вибір у кожен момент свого життя, який детермінується вже існуючим проектом “власного Я”. Не кожне рішення повинно передувати усвідомленню того, ким людина бажає бути, але навіть в актах неусвідомлюваної мотивації здійснюється певний проект “власного Я”. Цей проект може неодноразово змінюватися протягом життя, проте його існування є необхідною умовою екзистенції людини як особистості. Адже людський спосіб реагування на стимули світу базується на конкретній життєвій позиції “власного Я”, його відношення до світу, на інтерпретації середовища та прорахуванні можливих варіантів поведінки. Така ситуація створює людині привілейоване становище в світі живих істот, вона визначає й завдання для “власного Я”: із чистої потенційності створити самого себе.

Субстанційність “власного Я” дозволяє екзистенції звільнитись від “технічних кайданів”, змінитися, стати іншою. Свобода як атрибут людини не залежить від технічності можливого вибору, а є необхідністю постійного формування свого Я. Кожен момент життя ставить людину перед вибором, результатом якого є відкидання всіх можливостей буття, окрім однієї, яка й дозволяє суб'єкту стати самим собою. На нашу думку, людина є творчою істотою, що творить світ зі всіма його культурними, соціальними, технічними та іншими цінностями, які існують виключно завдяки вищій формі людської екзистенції.

Слушною є думка А. Герасимчука, І. Вітюк, В. Мельничук, які стверджують, що сучасна людина, живучи в оточенні технократів, все ж прагне осмислити свої витоки, знайти відповідь на питання стосовного свого буття, прагне до духовного вдосконалення [2, с. 165]. Тому частина людей шукає відповіді в релігії. Такої ж думки і М. Бердяєв та Г. Марсель, які вважають, що особистість, яка має зв'язок із Абсолютом, несе істинні культурні цінності, які здатні, оминаючи технічні досягнення суспільства, упорядковувати існування людини в культурно-історичному процесі [5, с. 37].

Проте в умовах широкого впровадження інформаційної та комп'ютерної техніки, у міру подальшої інтенсифікації процесів науково-технічного розвитку перед суспільством постійно виникають проблеми соціального, культурного, духовного та психологічного порядку, питання, що стосуються “власного Я” людини, її майбутнього. Людство на даному етапі характеризується піднесенням інноваційних, інформаційних та комп'ютерних технологій.

Швидкий розвиток техногенної цивілізації призвів до широкого використання комп'ютерів у повсякденному житті. Застосування таких технологій внесло очевидні переваги в професійну та навчальну діяльність, але здійснило негативний вплив на психічне функціонування людини, у результаті чого здійснюється трансформація повсякденного життя людини. З'являється буття нової комп'ютерної якості – віртуальна реальність.

Віртуальна реальність – це наслідок розвитку науки й техніки, які об'єднані технічним світобаченням та споживацьким відношенням до світу. Можливості віртуальної реальності

величезні, адже споживач сам обирає, ким йому бути, як себе поводити, з ким спілкуватися і т.д. Однак інформація, яка могла б сприяти розвитку багатосторонньої особистості, своєю масштабністю продукує протилежне – стандартизацію та уніфікацію людського буття, і як результат – реїфікація Я.

Людина має можливість створювати велику кількість репрезентаційних образів “власного Я”, які занадто віддалені від автентичного Я конкретного індивіда. Дана тенденція особливо добре реалізується в мережі Інтернет, де вже неможливо встановити, хто ця багатоліка істота, що “мешкає” у віртуальному світі. На нашу думку, особистість, створюючи в мережі своїх “двійників”, руйнує “власне Я”, приховує свої справжні погляди, цінності та мету діяльності.

Наголосимо, що втрата або приховування ідентичності вказують на те, що зникає сенс існування “власного Я”, а це одна з передумов реїфікації Я. “Власне Я” як суб’єкт діяльності перетворюється на об’єкт впливу безособової масової інформації, і, як наслідок, з’являється залежність від віртуального світу. Людина в цьому штучному середовищі відчуває себе деміургом, надлюдиною, суперменом або іншою сутністю. Такі факти свідчать про втечу індивіда від світу, від “власного Я”, розчинення своєї ідентичності у віртуально-технічному просторі.

Отже, у рамках даної статті з’ясовано, що людина сьогодні існує переважно в штучному, технічному, інформатизованому світі, у якому важко екзистенціально сприймати світ та своє Я в ньому. Цивілізація на даному етапі розвитку має значний інструментарій (масовість, соціалізація, механістичність) для реїфікації суб’єктивності, однак техніка, яка здійснює руйнівний вплив на особистість, має й іншу направленість – вона апелює до Я, вимагає прояснення реального стану речей. Тобто феномен техніки має амбівалентний характер та в однаковій мірі сприяє як реїфікації Я, так й актуалізації процесу пізнання “власного Я”.

Література:

1. *Бердяев Н.* Самопознание (опыт философской автобиографии) / Николай Бердяев. – М.: Междунар. отношения, 1990. – 336 с.
2. *Герасимчук А. А.* Техніка і людина в системі “людина-техніка-природа” в наративній традиції християнства / А. А. Герасимчук, І. К. Вітюк, В. В. Мельничук // Християнський вимір екологічних проблем: монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – С. 155–179.
3. *Кольчева С. В.* Человек и его бытие в западноевропейской философии XX века / С. В. Кольчева // Человек. Природа. Общество. Актуальные проблемы: материалы 14-й международной конференции молодых ученых (26-30 декабря 2005 г.). – СПб.: Издательство Санкт-Петербургского университета, 2006. – С. 55–59.
4. *Марсель Г.* Опыт конкретной философии / Габриэль Марсель; [пер. с фр. В. П. Большакова и В. П. Визгина; общ. ред., послесл. и примеч. В. П. Визгина]. – М.: Республика, 2004. – 224 с. – (Мыслители XX века).
5. *Марсель Г.* Быть и иметь / Габриэль Марсель. – [Пер. с франц. И. Н. Полонской]. – Новочеркасск: Изд-во Агентство “Сагуна”, 1994. – 160 с.
6. *Саух П.* XX століття. Підсумки / Петро Саух. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – К.: “МП Леся”, 2009. – 284 с.
7. *Тавризян Г. М.* Философы XX века о технике и “технической цивилизации” / Г. М. Тавризян. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2009. – 216 с.
8. *Хабермас Ю.* Философский дискурс о модерне / Юрген Хабермас; [пер. с нем. М. М. Беляева, К. В. Костина, Е. Л. Петренко, И. В. Розанова, Г. М. Северской]. – М.: Издательство “Весь Мир”, 2003. – 416 с.
9. *Шпенглер О.* Человек и техника / О. Шпенглер // Культурология XX века. – М., 1995. – С. 454–492.
10. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории / Карл Ясперс; [пер. с нем. Левина М.И., вступ. статья Гайденоко П.П.]. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с. – (Мыслители XX в.).

Яцик С. П. Реификация субъективности: феномен “собственного Я” в рамках технократической цивилизации.

В статье доказывается, что феномен техники в своем историческом развитии выступает культурно-онтологическим и экзистенциально-аксиологическим основанием современной технократической цивилизации.

В результате исследования делается вывод о том, что человечеству необходимые экзистенциальные основы собственного существования, которые обеспечат условия для предохранения манипуляций в обществе, позволят индивиду познать себя и осознать место “собственного Я” в мире. Утверждается, что Я как субъект экзистенциального действия должен отстраниться от окружающих обстоятельств, переосмыслить свое собственное видение мира, свое отношение к бытию, а результатом такого углубления будет возможность конструирования “собственного Я”.

Ключевые слова: “собственное Я”, самопознание, субъективность, реификация, экзистенциальное восприятие.

Yatsyk S. P. The Reification of Subjectivity: Phenomenon of “Self I” Within the Technocratic Civilization.

The article delves deeper into the categories of subjectivity and explores interdependence of research on the phenomenon of “self I”. Special attention is given to the analysis of the process of reification of subjectivity on the modern stage of development of human civilization. Also it assumes, that “self I” is the result of the active effort of individuals, when they exposes their own unique presence in being, since in everyday life, the individual does not always recognize self as a “self I”. For this realization to occur it is necessary that he/she carries out an act, an intentional effort for acquisition of authentic existence.

Keywords: “self I”, self-cognition, subjectivity, reification, the existence perception.